

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 30 | פרשת יתרו - משפטים | תשפ"א

בס"ד

כלל ג' - איסור לשון הרע בין בפניו ובין שלא בפניו, ואפ' בדרך שחוק

המשך סעיף ד'

א. יצאו לחצר, ואחד מהילדים קלקל איזה מכשיר - ולא נודע מי הוא

שאלה: אחת מהכיתות בחיידר שיצאו בשעה מסוימת לחצר - אחד מהילדים קלקל איזה מכשיר מסוים שהיה מונח בחצר, או כשיצאו לטייל בגינה הסמוכה - אחד מהילדים זרק חפץ, ופגע באחד מעוברי אורח ולא נודע מי הוא הילד. וכאשר חזרו לחיידר נכנס המנהל לכיתה, והטיח בהם דברים ואמר: דעו לכם שאחד מהילדים עשה מעשה שלא יעשה, ואין כאן הזכרת שם - אבל יוצר הוא ספק גנאי על כל אחד ואחד שאולי זה הילד. האם אותו מנהל עבר על איסור לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. משמעות החפץ חיים שכתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר אז אסור" - וכאן יש ספק על אחד ואחד)

תשובה: צ"ע. וראיתי בזה מחלוקת, יש אומרים שאסור הדבר - כיון שיוצר ספק גנאי על כל אחד ואחד. (תורת הלשון - כלל ג') ויש אומרים שאין בזה איסור - כיון שאין מתגנים בכך, ורק צריך לזהר שלא יתייחס הגנאי על כולם - שאז נמצא מגנה ציבור שלם, וגרוע הוא יותר. (דעת חיים - אות כב')

ב. כפרת לשון הרע "בצינעא" בזמנינו - האם יש מה לעשות

שאלה: בכל הדוגמאות הנזכרים לעיל, כתב ה'חפץ חיים' שהרי זה נקרא בפ' חז"ל (ערכין טז) "לשון הרע בצינעא", ועל לשון הרע בצינעא מבואר בגמ' (זבחים פח:) - שהקטרת קטורת בזמן בית המקדש מכפרת. האם בזמנינו יש מה לעשות.

תשובה: טוב וראוי קודם אמירת הקטורת - להרהר בתשובה על עוון זה שבצינעא. (הגר"ש הומינר - בספר עבד המלך, שמות ל' - ז')

ג. דע לך, אותו ילד שראית שהכה את חברו - הרי זה פלוני אלמוני. האם יש כאן לשון הרע

שאלה: עד כאן דיברנו בגנאי בלי שמות. מה יהא הדין אם מספר רק שמות - ללא גנאי, וכגון: ראובן ושמעון הלכו יחדיו ברחוב, והנה רואים שני ילדים רבים והאחד מכה את חברו נמרצות. או אחד מהאנשים הנכבדים הולך ברחוב ומפצה גרעינים, ואת הקליפות משליך מתוך פיו הישר לרצפה - וכל מה ששמעו לא יודע, זה איך קוראים לילד המכה,

או לאותו אדם הנכבד, אמר לו ראובן: אתה יודע איך קוראים לו, הרי זה פלוני אלמוני. האם ראובן עבר על איסור לשון הרע או לא כיון שסוף סוף לא אמר שום גנות, רק אמר את שמו.

תשובה: הרי זה אסור, ויש כאן לשון הרע. (חוט שני, להגר"נ קרליץ זצ"ל. לשוה"ר - עמ' שלה')

סעיף ה'

ויש עוד הרבה אפנים בבעלי לשון הרע המספרין דרך רמאות. והוא, שמספרין הענין לפי תמון על חבריהן, פאלו אינם יודעין שדבר זה שדברו לשון הרע הוא, או שאילו מעשיו של פלוני, כל זה וכיוצא בזה בכלל לשון הרע הוא.

ד. סכם ובאר את דברי חפץ חיים.

שאלה: יש עוד אפנים של לשון הרע בדרך רמאות, וכגון: שבטקסט המילים שאומר אין כאן לשון הרע על פלוני. אבל כולם יודעים שזה מדובר על פלוני אלמוני, (וזה החלק השני בסעיף) או שגם אם בטקסט המילים מוכנס לשון הרע, הוא המספר מפרשו כאילו בתום לב שאין כאן לשון הרע. אבל למעשה אנשים שמעו מה אמר והלשון הרע צועקת מתוך דבריו. (וזה החלק הראשון בסעיף) [ולקמן נביא בס"ד דוגמאות] האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון

הרע. (מקור החיים - ס"ה, באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה)

תשובה: החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, אבל לא הכריע כמותו.

ה. פלוני העשיר הגדול נתן רק מאה ₪ לצדקה!

שאלה: ראובן כשנפגש עם חברו, ודיברו על ענייני תרומות לצדקה. אמר לחבריו: אתם יודעים פלוני העשיר הגדול נתן 100 ₪! לצדקה, או שראיתי שיש לו ארנק מיוחד לזיכרון דוד, שנותנים שם שלוש פרוטות לצדקה [מינימום] - מלא בעשרות אג'! ואמנם המספר מספר בתום לב - כאילו אינו יודע שיש כאן לשון הרע, אבל למעשה בטקסט המילים מוכנס וגלום לשון הרע, ואנשים שמעו מה אמר, ונמצא: שהלשון הרע צועקת מתוך דבריו - שאיך יכול להיות שהעשיר הגדול נותן רק 100 ₪

ולא יותר, או שב'ויברך דוד' יש רק עשרות אג' ולא שקלים, ולכל הפחות חצאי שקלים. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה, באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. והחפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, אבל לא הכריע כמותו.

ו. יוסף מצליח לנסוע למירון בל"ג בעומר, באוטובוס של אחת מהחברות הפרטיות - בלי לשלם, ובלי להיתפס

שאלה: ראובן מספר לחבריו בחדר אוכל או בחדר קפה, איך שהוא ממש מתפעל מיוסף אשר מצליח לנסוע למירון בל"ג בעומר (לא בימים של 'קורונה') באוטובוס של אחד מהחברות הפרטיות בלי לשלם, ובלי להיתפס. "יש לו כשרון מיוחד להתחמק מכל אחד". ואמנם המספר מספר בתום לב - כאילו אינו יודע שיש כאן לשון הרע, אבל למעשה בטקסט המילים מוכנס וגלום לשון הרע. ואנשים שמעו מה אמר, ונמצא: שהלשון הרע צועקת מתוך דבריו, איך יכול להיות שיוסף גונב את חברת הנסיעות. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה, באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. והחפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, אבל לא הכריע כמותו.

ז. שמעון נהג מופרע עם כישרון להתחמק מבעיות, וטוב שההגה בידיים של שמעון

שאלה: ראובן מספר לחבריו, כשישבו לדבר על ענייני רכבים, ורישיון נהיגה. האם זה מותר לפי ההלכה או לא. ואמר להם: דעו לכם שמעון הנהג מופרע עם כישרון מיוחד. נוהג בלי לשלם לב לתמרורים, ולפעמים נגד כיוון התנועה - וכפסע בינו לבין תאונה. אבל מה שכן תמיד הוא מצליח להתחמק, כיון שמיומן הוא היטב ושולט ממש יפה בהגה, וטוב שההגה בידיים של שמעון. ואמנם המספר מספר בתום לב - כאילו אינו יודע שיש כאן לשון הרע, אבל למעשה בטקסט המילים מוכנס וגלום לשון הרע. ואנשים שמעו מה אמר, ונמצא: שהלשון הרע צועקת מתוך דבריו, איך שמסכן חייו, וחיי שאר האנשים - וספק רוצח הוא. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה, באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. והחפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, אבל לא הכריע כמותו.

ה. אני ממש מתפעל מיצחק העו"ד - איך הוא מצליח לשכנע אנשים לסגור עסקה בכל מצב
שאלה: ראובן מספר לחבריו כשישבו לדבר 'נייעס'

על ענייני דירות, קנייתם ומכירתם, [ואין כאן תועלת] ואמר להם: דעו לכם יצחק העו"ד - אל תסתכלו עליו כמו שאר עו"ד, הוא ממש כשרוני ולא תמים כמו שאתם חושבים, יש לו פה חלקלק לשכנע אנשים בכל מצב כדי לסגור העסקה - ואני ממש מתפעל ממנו. ואמנם המספר מספר בתום לב - כאילו אינו יודע שיש כאן לשון הרע, אבל למעשה בטקסט המילים מוכנס וגלום לשון הרע. ואנשים שמעו מה אמר, ונמצא: שהלשון הרע צועקת מתוך דבריו - איך שמפיל אנשים תמימים שחושבים שהוא עומד לצידם ומייצג אותם, ולמעשה נוטה הוא לטובת המוכר, ולטובת הכסף שיקבל בסוף העסקה. (מקור החיים - ס"ה, באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. והחפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, אבל לא הכריע כמותו.

ט. המבחן היה קל, ומי שלא הצליח בו - הוא ממש חסר דעת

שאלה: כידוע לפני רישיון נהיגה עושים מבחן תאוריה, ולא תמיד עוברים בפעם הראשונה. והנה באחד המקומות קרה שקבוצת אברכים הלכו לעשות מבחן תאוריה, ויש אחד שגם לאחר 5 פעמים! לא הצליח. ועכשיו, מאיר לאחר שיצא מהמבחן ועבר אותו בהצלחה בפעם הראשונה - מיד הגיע לכל חבריו ואמר להם: הודו לה' עברתי את המבחן בהצלחה, "המבחן היה ממש קל, ומי שלא מצליח בו - הוא ממש חסר דעת". ונכון שבטקסט המילים שאומר אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן בתום לב. אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני - שלא הצליח כבר 5 פעמים. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה, באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שים לב: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל - שזה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני - וזה החלק השני בסעיף)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

לרפו"ש יחזקאל בן דורין בתושח"י

לעילוי נשמת

הרה"ג יעקב בן צבי יהודה צוק"ל
הרב אברהם בן שמחה צוק"ל
כדורי בן מסעודה ז"ל
מרדכי בן רחל ז"ל
אסתר בת חנה ז"ל

אהרונות / הארות והלברפוט ארשיית הגפוזיה:

Shemesh648@gmail.com

אגרוואות: זנך הפולויא (12) סניף 766 א-1 79181